

Horten kommune

► Kulturminnefaglig vurdering Horten sentrum

13.10.2021 | Oppdragsnr.: 52105462 | Dokumentnr.: 01 | Revisjon:01

Innhold

Innhold	2
1 Bakgrunn	3
1.1 Innhold og avgrensning av oppdraget	3
2 Avgrensning av hensynssoner	5
3 Kulturmiljøer i KDP Horten sentrum	8
3.1 Hagebyen øst for Storgata, delområde B1 (H570_a)	10
3.2 Skippergata og Apotekergata, delområde B3 (H570_b)	16
3.3 Ved Lystlunden, delområde B3 (H570_c)	20
3.4 Storgata og Torget, delområde B4 (H570_d)	24
3.5 Sentroveien, delområde B5 (H570e)	32
3.6 Nordre Braarud, delområde B6 (H570_f)	36
3.7 Hagebyen vest for Storgata, delområde B7 (H570g)	39
4 Vedlegg	44

01	2021-10-13	Etter drøfting med oppdragsgiver	TSi/aalor	AjBerg	TSi
00	2021-09-17	Kulturminnefaglig vurdering Horten	TSi /aalor	AJBer	TSi
Versjon	Dato	Beskrivelse	Utarbeidet	Fagkontrollert	Godkjent

Dette dokumentet er utarbeidet av Norconsult AS som del av det oppdraget som dokumentet omhandler. Opphavsretten tilhører Norconsult. Dokumentet må bare benyttes til det formål som oppdragsavtalen beskriver, og må ikke kopieres eller gjøres tilgjengelig på annen måte eller i større utstrekning enn formålet tilsier.

1 Bakgrunn

1.1 Innhold og avgrensning av oppdraget

Kommunedelplan (KDP) for Horten sentrum skal revideres. I den sammenheng blir grunnlaget for temaet kulturmiljø oppdatert. Mye av planområdet inngår i et historisk byområde med nasjonale interesser, utpekt av Riksantikvaren. Det er beskrevet i databasen Askeladden under navnet K287 Storgata. Basert på tidligere utredninger, arkivstudier og befaringer er situasjonen for kulturmiljøene vurdert. Dette notatet sammenfatter områdenes særpreg med forslag til avgrensning av hensynssoner. Særlig viktige grunnlagsdokumenter har vært:

Kulturmiljøer i byer og tettsteder i Vestfold (2018)

Som en del av kunnskapsgrunnlaget til regional plan for bærekraftig arealpolitikk (RPBA) ble prosjektet *Kulturmiljøer i byer og tettsteder i Vestfold* gjennomført i 2018. Prosjektet har kartlagt og beskrevet kulturhistoriske bygningsmiljøer vurdert til å ha nasjonal og/eller regional verdi. Kartleggingen gjelder områder innenfor langsiktig utviklingsgrenser for byer, tettsteder og næringsområder. Prosjektet er oppsummert i en fagrapport.

Bevaring av bygninger, anlegg og bygningsmiljøer (2007)

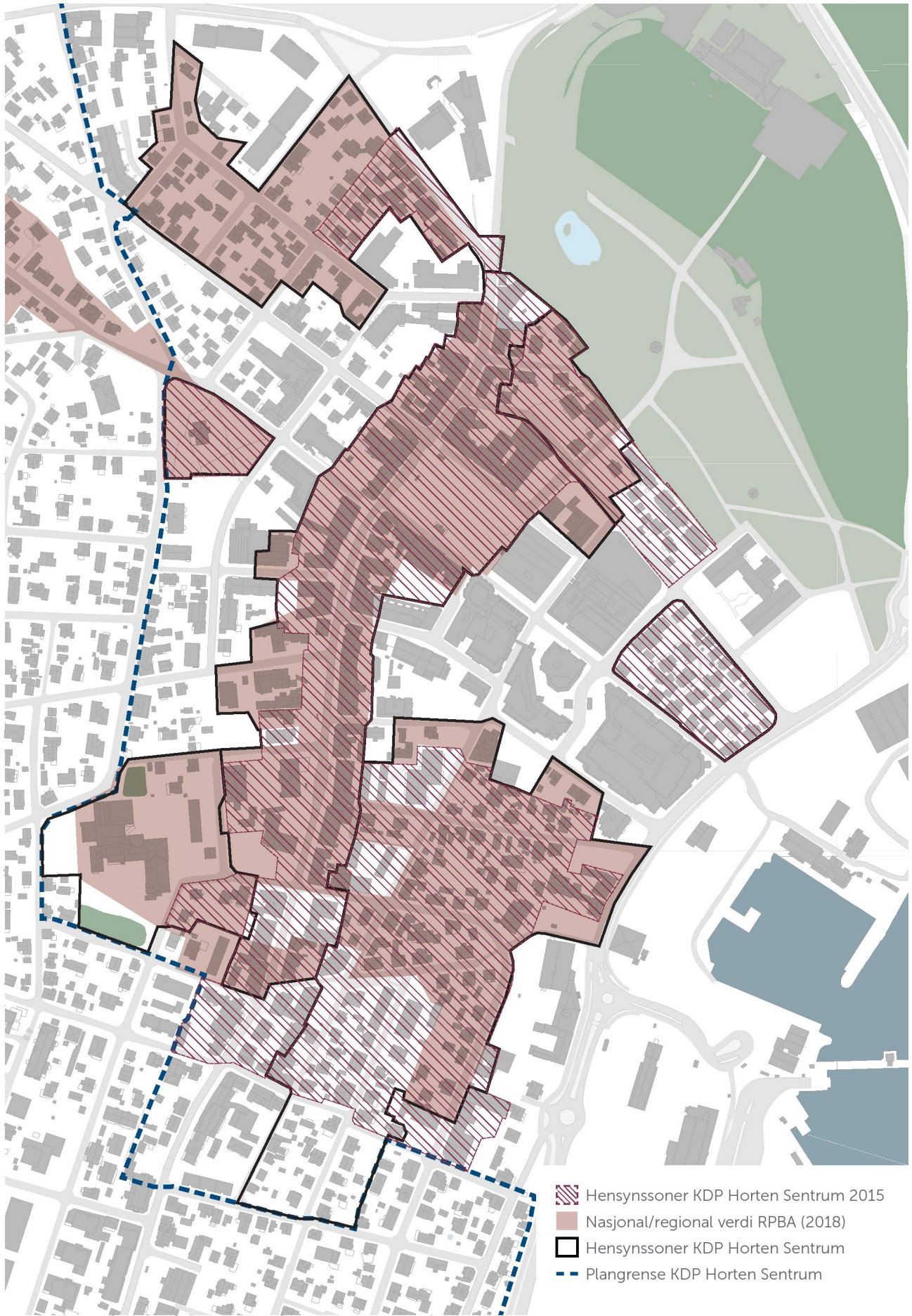
I forbindelse med rullering av kommunedelplan for Horten sentrum i 2007 ble rapporten *Bevaring av bygninger, anlegg og bygningsmiljø* utarbeidet av sivilarkitekt Synnøve Tomter. Dette var en oppdatering av registreringer og vurderinger gjennomført i 1998 i forbindelse med utarbeidelse av den første versjonen av kommunedelplanen. Rapporten fra 2007 ble også benyttet som kunnskapsgrunnlag i forbindelse med rulleringen av KDP Horten sentrum i 2015.

Som KDP 2015 inneholder også denne planen syv hensynssoner for bevaring av kulturmiljø. Revidert avgrensning av områdene er forklart i kapittel 2. Alle hensynssonene er noe endret bortsett fra B2 og B6. Kulturmiljøene er beskrevet i kapittel 3, med vekt på gatemønster, bebyggelse og bevaringsverdi.

Som vedlegg følger:

- ▶ temakart verneverdi
- ▶ temakart fasader og gaterom

Notatet er utført av Norconsult på oppdrag fra Horten kommune. Kontaktpersoner i kommunen har vært enhetsleder Katja Buen og Anne H. Hole, begge fra Enhet for kommuneutvikling. Norconsults medarbeidere har vært Aashild Lauvsnes Øren, Anne Jenny Bergseth og Torbjørn Sivertsen, med sistnevnte som oppdragsleder.

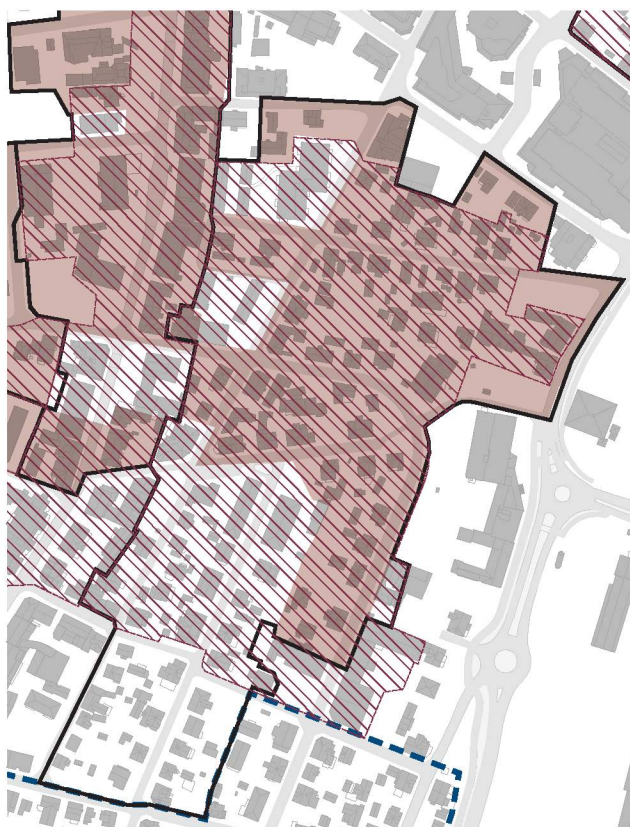

Kart: Sammenstilling av hensynssoner KDP Horten sentrum (2015 og 2021) og verdifulle kulturmiljøer RPBA (2018).

2 Avgrensning av hensynssoner

Avgrensning av hensynssonene tar utgangspunkt i tidligere kulturminnevurderinger. I avveiningen er det lagt vekt på at fylkeskommunens kunnskapsgrunnlag fra RPBA er nyere enn grunnlaget for KDP 2015. Samtidig er det et kriterium for å innlemmes i RPBA at et kulturmiljø har nasjonal eller regional verdi, mens KDP også skal omfatte kulturmiljøer av lokal verdi. Derfor er det naturlig at planens hensynssoner er noe mer omfattende enn det som er vist i RPBA. Flere steder gjelder det bebyggelse med liten kulturhistorisk verdi som ligger inne i en verdifull bebyggelsesstruktur. Andre steder er avgrensningen presisert for å ta hensyn til nyere utbygging eller for å tilpasse den til eiendomsgrenser.

Under følger en oversikt over endret avgrensning av hensynssonene sammenlignet med KDP 2015 og RPBA fagrapport. Det er kort redegjort for vurderingene som ligger til grunn. Hvert enkelt delområde er nærmere beskrevet i kapittel 3.

- Hensynssoner KDP 2015
- Nasjonal/regional verdi RPBA
- Hensynssoner KDP
- Plangrense KDP

Delområde B1 (H570_a)

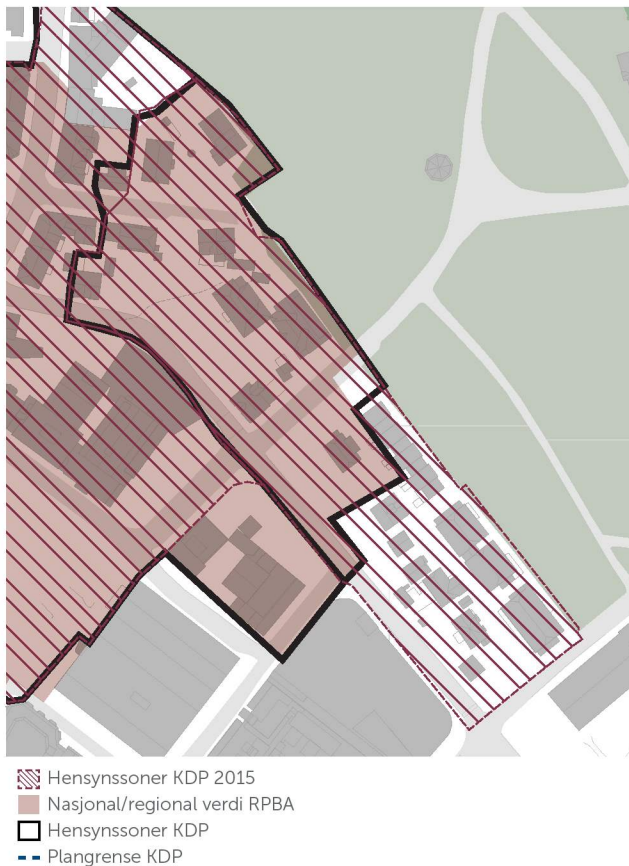
Som det fremgår av kartet, dekker delområde B1 (H570_a) hele Kulturmiljø 4 *Sentrumsområder - Nordre Enggate til Ferjegata* fra RPBA og det aller meste av B1 fra tidligere KDP.

Tidligere B1 er redusert to steder.

- ▶ To næringseiendommer i Sørbygata og Thranes gate er tatt ut. De inneholder ingen kulturminneverdier, og inngår heller ikke i en verdifull struktur.
- ▶ Bebyggelsen langs vestsiden av Langgata sør for Ferjegata er heller ikke tatt med videre. Historisk har disse eiendommene hatt et stort innslag av sekundærbebyggelse og større næringsbygg. De har ikke vært del av en typisk hagebystruktur.

Ellers er tidligere B1 utvidet.

- ▶ Det gjelder ubebygde arealer mot Strandpromenaden. På hver side av to historiske hus kan ny arealbruk få stor betydning for kulturmiljøet.
- ▶ Et annet tillegg er bebyggelse langs Rustadgata og østsiden av Langgata sørover til Salmakergata. Her ligger det en hagebystruktur som tilsier at hensynssonen bør trekkes til plangrensen i sør.

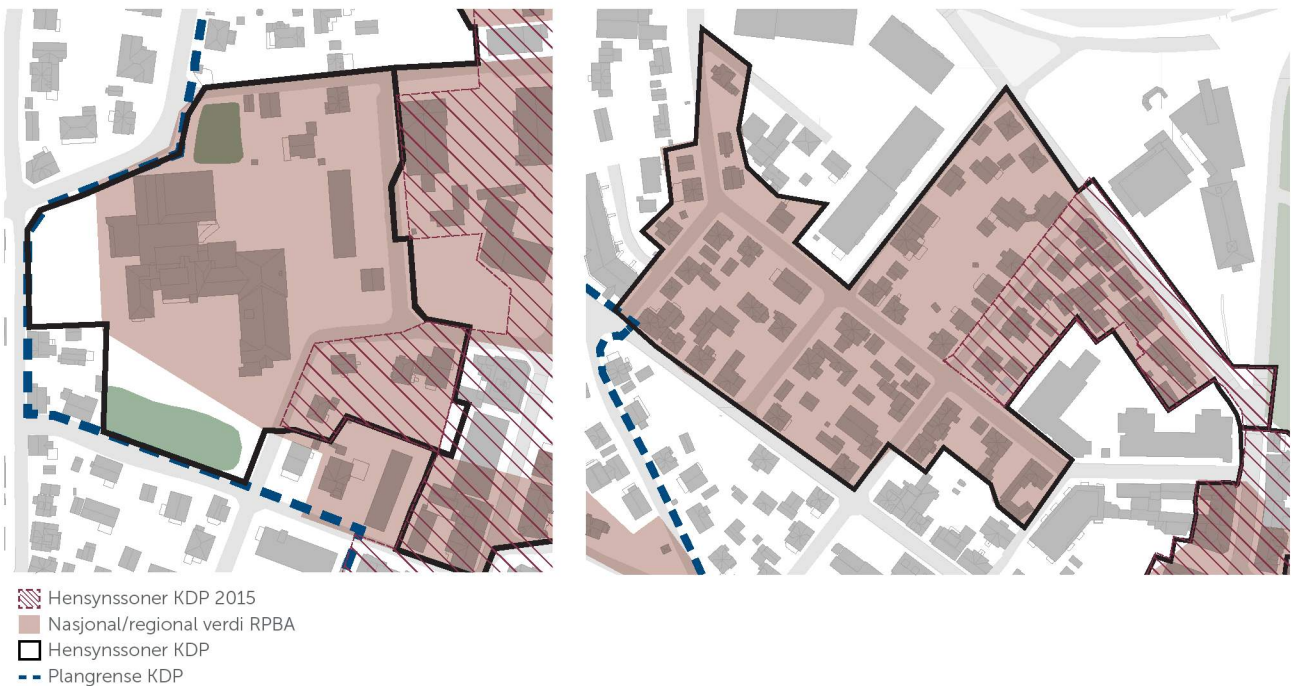
Delområde B3 (H570_c)

Delområde B3 (H570_c) omfatter deler som inngår i område 3 *Storgata* i RPBA 2019, men har redusert omfang sammenlignet med hensynssone H570_B3 fra KDP 2015.

Dette henger sammen med at endringene i og rundt småhusmiljøet i stor grad har svekket opplevelsen av det opprinnelige bebyggelsesmønsteret. Tidligere markerte hagene overgangen mellom by og park, med hovedhusene plassert tilbaketrukket fra eiendomsgrensene på begge sider. Nyere bygninger mellom parken og småhusene har endret lesbarheten til den opprinnelige strukturen, og forsterket en lineær struktur av større bygningsvolumer mot parken. Det fungerer som en romlig organisering, men representerer en grunnleggende endring av det opprinnelige mønsteret. Videre er store deler av hagearealene erstattet av overflateparkering, garasjer og innkjørsler. Strukturen fremstår dermed mer oppbrutt og utydelig, også mot Skippergata. Gangforbindelse mot Lystlunden som tidligere lå i forlengelsen av Langgata er ikke videreført i dagens struktur

Hensynssonen avgrensning er definert på grunnlag av:

- ▶ Bygg og hageanlegg plassert mer eller mindre i eiendomsgrense, slik at de tydelig definerer gaten (Lystlundveien og Skippergata).
- ▶ Bygg og hageanlegg med tydelig henvendelse både mot Skippergata og Lystlunden.

Delområde B5 (H570_e)

Delområde B5 (H570_e) utvidet sammenlignet med hensynssone H570_B5 fra KDP 2015 og noe endret avgrensning sammenlignet med deler av område 3 Storgata i RPBA.

Hensynssone H570_B5 i KDP 2015 omfattet villaeiendommene i Falsens gate/Sentroveien, og er i sin helhet videreført i hensynssone H570_e.

- ▶ Sentrum skole, og kvartalet rundt inngår i sone 3 Storgata i RPBA. Dette kvartalet er nå inkludert i B5, men også utvidet, slik at det omfatter hele skolens uteområde. Dette er gjort på bakgrunn av de åpne arealenes betydning for skolebyggets frittliggende karakter.
- ▶ Et par eiendommer i Åsgata som inngår i sone 3 Storgata i RPBA tas ikke inn i utvidet B5. Både bystruktur og enkeltbygg er endret i forhold til det opprinnelige, og vurderes til ikke å ha egenskaper som bygger opp under verdiene til kulturmiljøet.

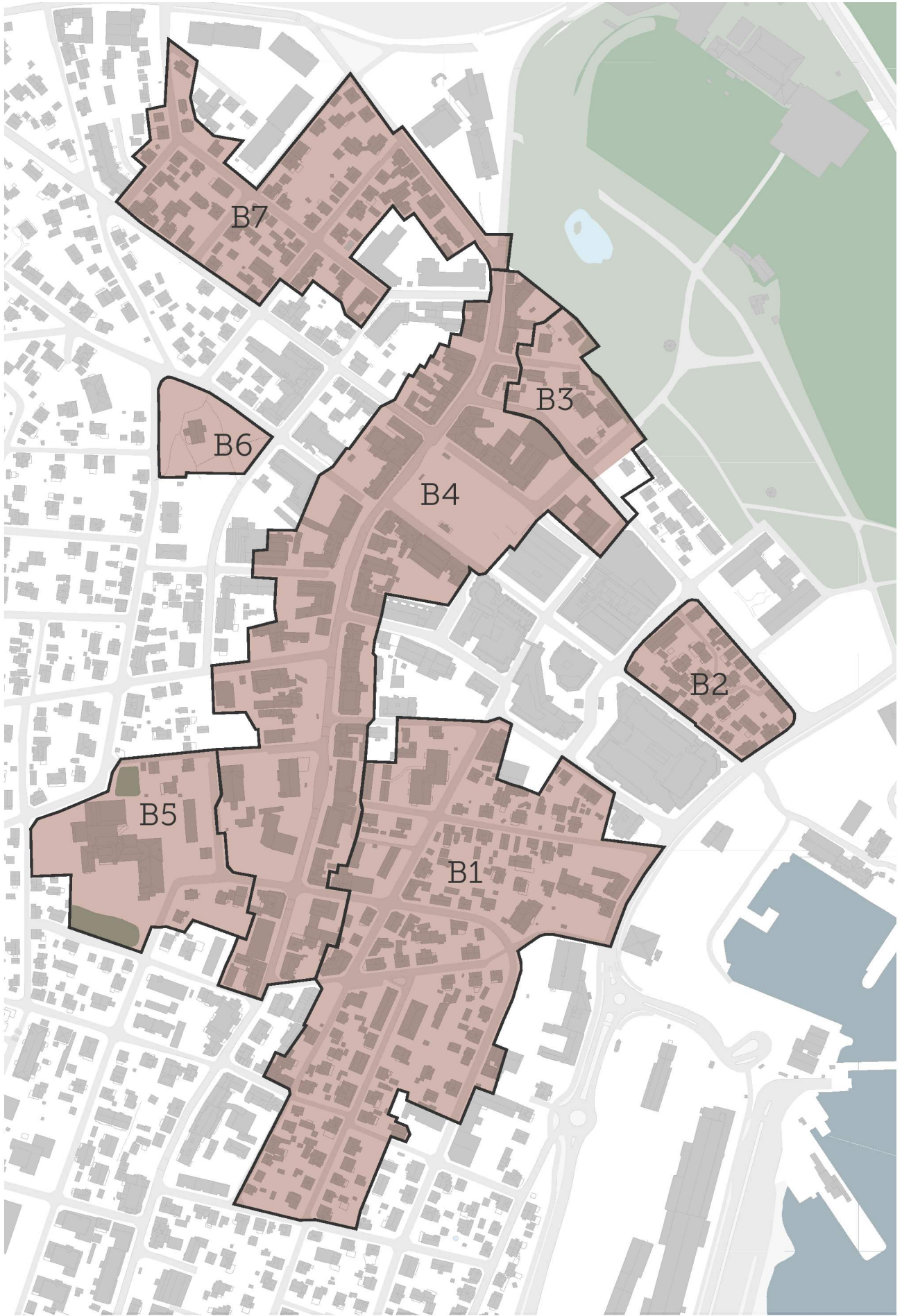
Delområde B7 (H570_g)

Delområde B7 omfatter i sin helhet områdene som inngår i B7 i KDP 2015, og er supplert med hele kulturmiljø 2 Bekkegata, Løkegata og Torggata, fra RPBA.

3 Kulturmiljøer i KDP Horten sentrum

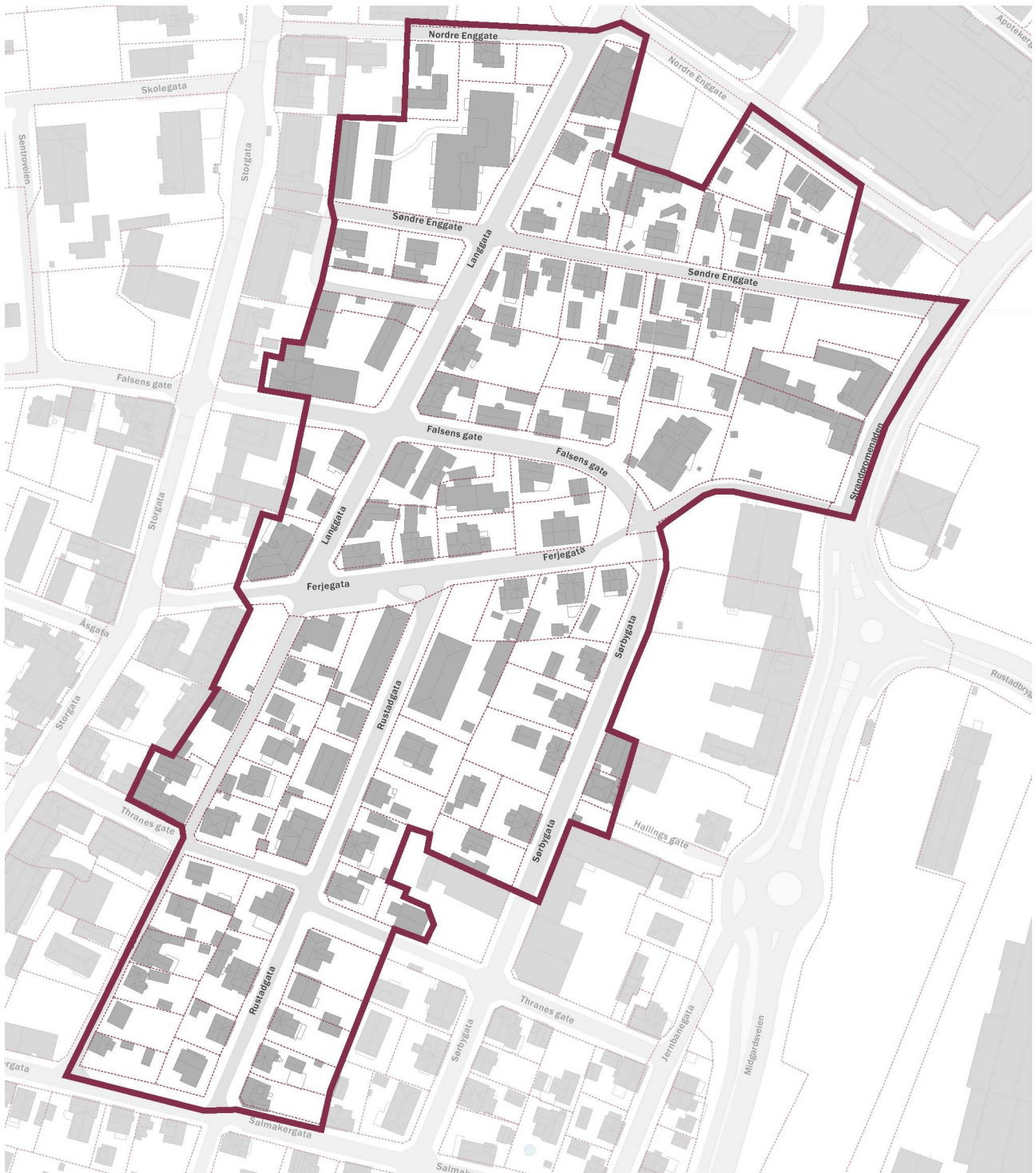
Innenfor sentrumsplanen ligger flere verdifulle kulturmiljøer. De varierer i størrelse og karakter. De fleste har verdi fordi de forteller om byens utvikling, særlig fra den viktige vekstperioden i annen halvdel av attenhundretallet. Da ble grunnlaget lagt for Hortens karakteristiske lange hovedgate og for hagebybebyggelsen som byen ble kjent for.

Som i tidligere utgaver av KDP for sentrum er kulturmiljøene inndelt i syv områder som tilsvarer syv hensynssoner for bevaring av kulturminner i planen. I dette kapitlet er områdene beskrevet.

Hensynssoner i KDP Horten sentrum

3.1 Hagebyen øst for Storgata, delområde B1 (H570_a)

Dagens situasjon

Område B1 mellom Storgata og Strandpromenaden er først og fremst et boligstrøk, men inneholder også spor etter husdyrhold og verksteder og handel. Flere bevarte uthus forteller om et sammensatt livsgrunnlag i byene ett til to hundre år tilbake i tid. Bolighusene er i tre og relativt små. De eldste er i én etasje mens boligene fra andre halvdel av attenhundretallet er større og ofte i halvannen etasje. Større murgårder i tre og fire etasjer skriver seg fra tiden rundt forrige århundreskifte og forteller om byvekst og et samfunn med mer spesialisert produksjon og service. Området inneholder også nyere innslag der særlig leilighetsbygg i fire etasjer står som eksempler på etterkrigstidens boligidealer innpasset i det som egentlig er litt trange situasjoner for slik utbygging.

Gatenett

De fleste gatene i området har sin opprinnelse som kommunikasjonslinjer fra Storgata og ned mot havnen, og oppsto i tidsperioden 1815-1858. Ferjegata ble anlagt i forbindelse med ny fergebrygge i 1820-22. (Gateløpet ble brutt mellom Rustadgata og Sørbygata en gang etter 1959.) Langgata og Rustadgata, som går parallelt med Storgata, ble utlagt i 1840-årene, mens de supplerende gatene er reguleringer fra 1860-årene som ble fullført frem mot århundreskiftet.

Skråfoto 2017, hentet fra Vestfoldkart

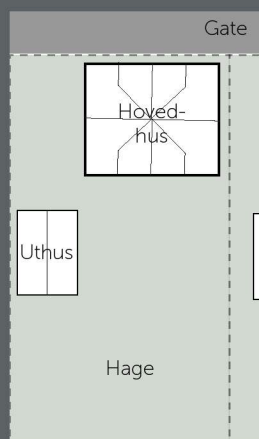
Bebyggelsesmønster og bygningstyper

Bebyggelsen er organisert etter de lange rettlinjede gateløpene. Til tross for et visst selvgrodd preg, utgjør bebyggelsen fra før første verdenskrig tydelige lineære strukturer. Dette er spesielt tydelig i Langgata og Søndre Enggate, med omtrentlig like store hus på like store tomter. Det samme mønsteret karakteriserer også Ferjegata og til dels Sørbygata. Enkle bolighus i tre ligger langs gateløpet, mens små uthus ligger tilbaketrukket, ofte mot eiendoms-grensene slik at de skjærer små hager. Hovedbygningene har som regel møneretning langs gateløpet, men enkelte av de eldste husene vender gavlen mot gaten. De eldste husene i området, fra før 1858, er ofte i én etasje med nøktern empirepreget utforming. Senere i denne perioden introduseres detaljer i sveitserstil. Husene fra etter 1858 er i halvannen etasje og bærer preg av sveitserstil i form og dekor. Det er disse husene som i første rekke preger området. De har symmetrisk fasadeskjema med midtstilte arker. Vinduer, fasadekledning og takteking er stort sett skiftet ut. Trolig har de fleste sveitserhusene i utgangspunktet hatt stående falset panel med hølvede bord, grunnmur i upusset naturstein, fire rams «flaggvinduer» og teglpanner på takene.

Lineær gatestruktur i Søndre Enggate (øverst) og Ferjegata

Typisk utbyggingsmønster
Enkle bolighus i tre ligger langs gateløpet, mens små uthus ligger tilbaketrukket, ofte mot eiendomsgrensene der de danner skjerm for små private hager.

I området finnes også enkelthus i mur som er større og høyere, med to til fire etasjer. Disse er fra tiden rundt forrige århundreskifte. De er planlagt for en tettere bystruktur der de bygger opp under gatehjørnene mellom Langgata og Falsens gate eller etablerer en nesten sammenhengende fasade mot Strandpromenaden. Også disse bygningene følger det samme fasadelivet mot gaten som de mindre og eldre bolighusene. Derfor oppleves gatene som definerte rom, og det har liten betydning at gatenes sideareal varierer mellom fortau og gresspartier.

I de siste femti årene er det skjedd mer gjennomgripende brudd i utbyggingsmønsteret. Leilighetsbygg utgjør større bygningsvolumer og har ofte parkering og innkjørsler i stedet for hager. Dersom langveggen følger fasadelivet til resten av gaten, er det positivt. Likevel svekkes det opprinnelige bebyggelsesmønsteret der gatelinjen ikke fullføres med vegetasjon eller gjerder, slik som i den eldre bebyggelsen. Dette gjelder blokkene i nordenden av Rustadgata. Et enda større brudd med helheten inntreffer der et større bygningsvolum er trukket tilbake fra det gjennomgående

fasadelivet ellers i gaten, slik som i leilighetsbygget i Ferjegata 13 og parkeringsanlegget i Falsens gate 9. Også Langgata 9 med tilhørende garasjer og næringsbebyggelsen sør i Sørbygata er oppført uten øye for utbyggingsmønsteret i nabolaget.

Murbygg i krysset Langgata-Falsens gate

▲► Eksempler på brudd i utbyggingsmønster

Bakgrunn for bevaring

I område B1 er bebyggelsesstrukturen ganske godt bevart med mindre bolighus i frukthager. Mye av steds karakteren ligger i de rette gatene der fasader og hager danner klare vegger. Bebyggelsesstruktur og bygningstyper gjør at området oppleves som helhetlig, med enkelte unntak. Nedre del av Søndre Enggate inneholder det største sammenhengende kulturmiljøet, men mønsteret er også tydelig lesbart i Ferjegata, Falsens gate og sentrale deler av Langgata. Det vil være avgjørende å beholde og forsterke denne gatekarakteren som er typisk for hagebyen.

Gatenes orientering forteller om en byvekst mellom fergestedet og Storgata, som var den gamle ferdselsåren mot sør. Utbyggingen skriver seg fra byens første utviklingsperiode. De mange hagene og frukttrærne ble tidlig et kjennetegn for byen.

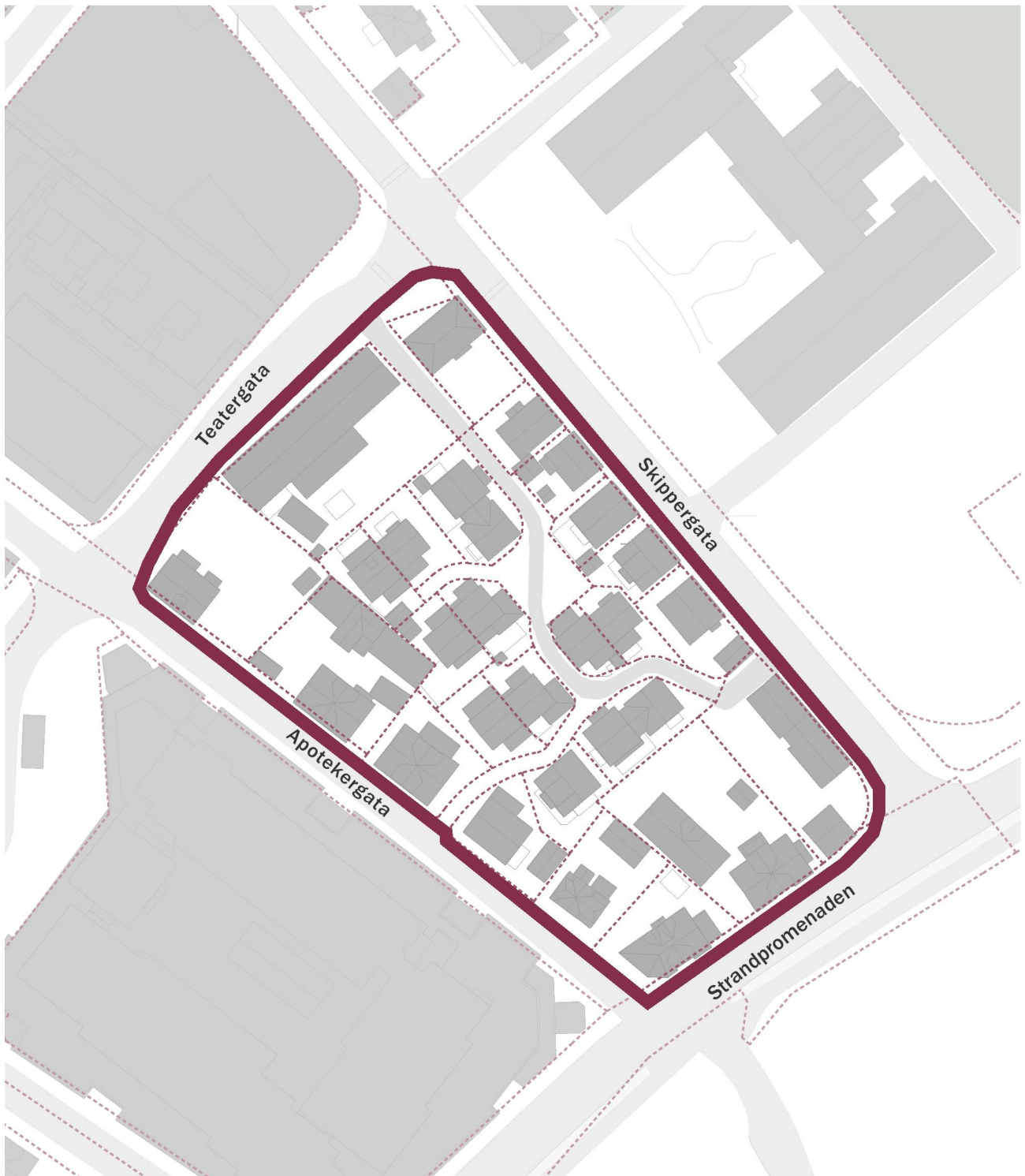
Kulturmiljøet har kunnskapsverdi fordi hus og gater illustrerer hvordan byen vokste frem. Området inneholder dessuten opplevelsesverdier i gaterommenes visuelle kvaliteter og arkitektoniske kvaliteter i flere enkeltbygninger.

Ferjegata

3.2 Skippergata og Apotekergata, delområde B3 (H570_b)

Skippergata

Apotekergata

Dagens situasjon

Hortens historie og utvikling er tett knyttet til havnen, som gjennom tiden har hatt funksjon som verft og industri- og trafikkhavn. Fra 1970-tallet og frem til i dag, har forholdet mellom by og havn endret seg vesentlig, og store havneområder er frigjort til byutvikling og er dermed blitt offentlig tilgjengelige. Parallelt har det skjedd omfattende endringer i sentrum. På 1970-tallet ble store deler av bebyggelsen i kvartalene mellom Skippergata og Nordre Enggate sanert, og nye sentrumsfunksjoner som bibliotek, rådhus og kjøpesenter etablert. Apotekergata er blitt en viktig sentrumsakse mellom torget og havnen..

I det østre sentrumskvartalet, mellom Skippergata og Apotekergata, er noe av den eldre boligbebyggelsen beholdt. Disse husene danner i dag rammen rundt kvartalet som utgjør B2, mens indre deler av kvartalet er fortettet med nyere, små bolighus. Dette er primært et boligstrøk, men med næringsaktivitet og forsamlingshus mot Teatergata. Inne i kvartalet er det fortsatt enkelte bygninger som forteller om bakgårdenes tidligere bruk.

Flyfoto fra 1955 (Kilde: nb.no / Widerøe Flyveselskap)

Gatenett

Skippergata og Apotekergata ble etablert i perioden mellom 1815 og 1858, og er eksempler på tverrforbindelsene som oppsto mellom Storgata og havnen. Endringene som har skjedd i sentrum siden 1970-tallet, etablering av Sjøsidens kjøpesenter på begynnelsen av 2000-tallet og den pågående transformasjonen i havnen, har forsterket Apotekergatas rolle som handelsgate i sentrum. Denne er i dag gågate, mens Skippergata er utformet for større trafikkmengder der den knytter sentrumskjernen til innfartsåren Rv. 19 og fv. 310. Strandpromenaden (tidl. Strandgaten) ble etablert noe senere, i perioden 1859-1907, og har historisk

markert skillet mellom by og havn. Teatergata er regulert i rutenettsplaner fra slutten av 1800-tallet, men ble først etablert da deler av den eldre bebyggelsen ble sanert, trolig på 1970-tallet. Tidligere ble kvartalet avgrenset av Langgata mot nordvest. Hjulmaker Jakobsens vei er av nyere dato, etablert i forbindelse med utbygging av de nyere boligene. Gaten slynger seg gjennom kvartalet, og er først og fremst en intern gate.

Bebyggelsesmønster og bygningstyper

B2 består av ett kvartal, der den eldste bebyggelsen utgjør den ytre rammen, og det er fortettet med nyere, små bolighus inne i kvartalet. I skala er de nye bygningene tilpasset den historiske bebyggelsen. Historisk strakte kvartalet seg fra Strandpromenaden og helt til Langgata. Da lå den tidligere bystallen ikke mot gaten, men i en bakgårdssituasjon

Langs Skippergata, Strandpromenaden og de vestlige delene av Apotekergata, ligger bygningene direkte mot gateløpet. I den sørøstlige delen av Apotekergata er det små forhager mens husene ligger noe trukket tilbake. Møneretning følger i hovedsak gaten, men i Skippergata har enkelte gavlen mot gaten. De eldste bygningene i B2 skrives fra tredje kvartal på 1800-tallet. Det gjelder hus langs Skippergata og Apotekergata samt våningshus og bakgårdsbygning på eiendommen Strandpromenaden 15. Mot Skippergata er de eldste husene små enkle hus der vinduer og kledning er byttet ut i nyere tid. De eldre husene i Apotekergata har et tydelig sveitserpreg. Anlegget i Strandpromenaden 15 er ganske stort anlagt med våningshus i tre og bakgårdshus i tegl, begge med tydelig preg av sveitserstil.

Mot Teatergata fremstår kvartalet mindre sluttet da det aldri ble etablert en bebyggelse henvendt mot dette gategjennombruddet fra nyere tid. Her er det større avstand mellom bygningene og mot resten av kvartalet. Husene har ulike bruksområder og

Apotekergata

Skippergata

Internt i kvartalet

Fortetting internt i kvartalet

stiluttrykk. De store parkeringsflatene bidrar til et utflytende preg. Av de tre byggene som ligger her, er det bare den tidligere bystallen som har inngang vendt mot Teatergata

Bakgrunn for bevaring

Stedskarakteren henger sammen med de gjennomgående gateløpene innrammet av frittliggende småhus. Området inneholder nyere utbygging, men det er stort sett eldre bolighus som vender mot gatene rundt kvartalet. Viktigste for kulturmiljøet er deler av husrekkene i Skippergata og Apotekergata samt den tidligere stallen og bakgårdshuset i Strandpromenaden 19.

Småhuskvartalet Apotekergata – Skippergata representerer den tette, historiske byen bygd opp i tilknytning til havnevirksomhet. Småhus har hatt en representativ fasade mot gatene mens det inne i kvartalet har vært en mer selvgrodd bebyggelse, til husdyr og verksteder og supplerende boliger. Området er ikke helhetlig og heller ikke grønt som den typiske hagebyen, men spesielt interessant med nærheten til vår tids byutvikling i de nærmeste strøkene.

Krysset Teatergata - Apotekergata. Kvartalet fremstår mindre sluttet på grunn av store arkeringsflater

Også i dette området illustrerer hus og gater Hortens byutvikling i den første vekstperioden. Flere gatehus og tidligere bakgårdshus gjør det mulig å lese historien og de representerer dermed en kunnskapsverdi. Husrekker mot Skippergata og Apotekergata har visuelle kvaliteter som gir området opplevelsesverdi. Disse verdiene er utgangspunktet for hensynssonen med bestemmelser.

3.3 Ved Lystlunden, delområde B3 (H570_c)

Dagens situasjon

Område B3 ligger mellom Skippergata og Lystlunden, og avgrenses i vest av sentrumshus i sidegater til Storgata og i øst av et sammensatt bygningsmiljø med eldre hagebybebyggelse og nyere lavblokker. Området er preget av å ligge i overgangssonen mellom park og by, der bygningene tettest på Lystlunden er tydelig orientert mot parken og de øvrige har sin henvendelse mot gaten.

I dag er dette i hovedsak et boligstrøk. Tidligere var det andre funksjoner i murbyggene mot parken; i nord hadde sportsklubben Falk sitt klubbhus (*Falkheimen*), i sør ble det i 1912 etablert en kirurgisk privatklinikk (*Dr Mantheys klinikk*) som etter krigen ble overtatt av staten og fungerte som byens sykehus frem til midten av 1950-tallet.

Gatenett

Lystlunden ble lagt ut som bypark i 1852. Skippergata inngår i byutviklingen der det i perioden 1815-58 parallelt med Ferjegata og marinens eiendomsgrense mot nord, vokste frem flere veier mellom Storgata og Strandgata. Den nordre delen av Skippergata ble sammen med Lystlundveien etablert noe senere, i perioden 1859-1907.

I NS Krums kart over Horten fra 1886, ser man veiforbindelsen «Malergaten», som strekker seg mellom den eldste delen av Skippergata og Lystlundveien. Denne forbindelsen ble aldri etablert, og kan være en forklaring på de irregulære, relativt brede tomtene og avstanden dette gir mellom byggene.

Gangforbindelsen mellom Skippergata og Lystlunden går i dag over eiendommen Skippergata

Utsnitt av flyfoto fra 1960 (Foto: nb.no / Widerøes Flyveselskap)

20, som en forlengelse av Vognmannsgata. Denne skal ha blitt etablert i forbindelse med byjubileet i 1958, og representerer med sin parkmessige opparbeiding og trerekke en utvidelse av Lystlunden mot byen. Tidligere gikk fotgjengerforbindelsen lengre øst, i forlengelsen av Langgata.

Bebyggelsesmønster og bygningstyper

Bygningene i området er reist mellom tredje kvartal av 1800-tallet og 1900-tallets første kvartal. Mot Lystlunden gjenspeiler bebyggelsesmønsteret beliggenheten mellom parken og byen. Langs Lystlundvegen er bygningene orientert mot gaten, enten plassert direkte i eiendomsgrensen, eller litt tilbaketrukket med gjerde mot gaten. Tomtenes struktur og størrelse skiller seg noe fra det typiske mønsteret til hagebystrøkene i byen, noe som skyldes nærheten til parken, men også at det aldri ble etablert en veiforbindelse direkte mellom Skippergata og Lystlundveien. Selv om husene ligger med litt større avstand, bygger de opp om Lystlundveien som et definert gateløp. De ulike husene som vender mot parken er det mest karakteristiske ved området. Bygningsvolumene er her noe større og danner, sammen med den øvrige bebyggelsen i randsonen mot Lystlunden,

Parkering anlagt på tidligere hagearealer i Skippergata

en lineær struktur som avgrensner parken i sør. Dette inkluderer også bygg utenfor sone B3, som de nyere boligblokkene i bakkant av trehusmiljøet i Skippergata og den tidligere yrkesskolen. Til tross for stor variasjon i størrelse og alder, dannes det et mønster i forholdet mellom hus og park. Slik er det ikke for småhusene langs Skippergata, opplevelsen av det opprinnelige bebyggelsesmønsteret med småhus i hage er her kraftig svekket av garasjer og parkering som er anlagt på tidligere hagearealer

I område B3 er det stor variasjon i bygningstyper, både når det gjelder skala, typologi og byggemåte.

Bygningene danner en tydelig lesbar lineær struktur som markerer overgangen mellom by og park.

Den eldste bebyggelsen langs Lystlundvegen består av ulike småhus i tre over 1-2 etasjer, reist i 1800-tallets tredje kvartal. Her er også et mer villapreget jugendinspirert murhus som er noe yngre. Bygningene mot parken skriver seg fra samme periode. Her er bygningsvolumene større og høyere, også her med innslag av både tre og mur.

Bakgrunn for bevaring

Området utgjør ikke et helhetlig bygningsmiljø. Det består av relativt få hus og er likevel sammensatt i struktur, skala og byggemåte. Områdekarakteren er knyttet til hagene, og hvordan disse bidrar til å markere gateløpene Lystlundveien og Skippergata. Området binder sammen parken og sentrumskjernen. Bygningene som er vendt mot Lystlund forteller historien om parken som riktig lokalisering for ulike institusjoner, som klubbhus, sykehus og skole. Senere har parken vært attraktiv som nærområde for boliger.

Kulturmiljøet har opplevelsesverdier i hagenes visuelle kvaliteter og arkitektoniske kvaliteter i flere enkeltbygninger.

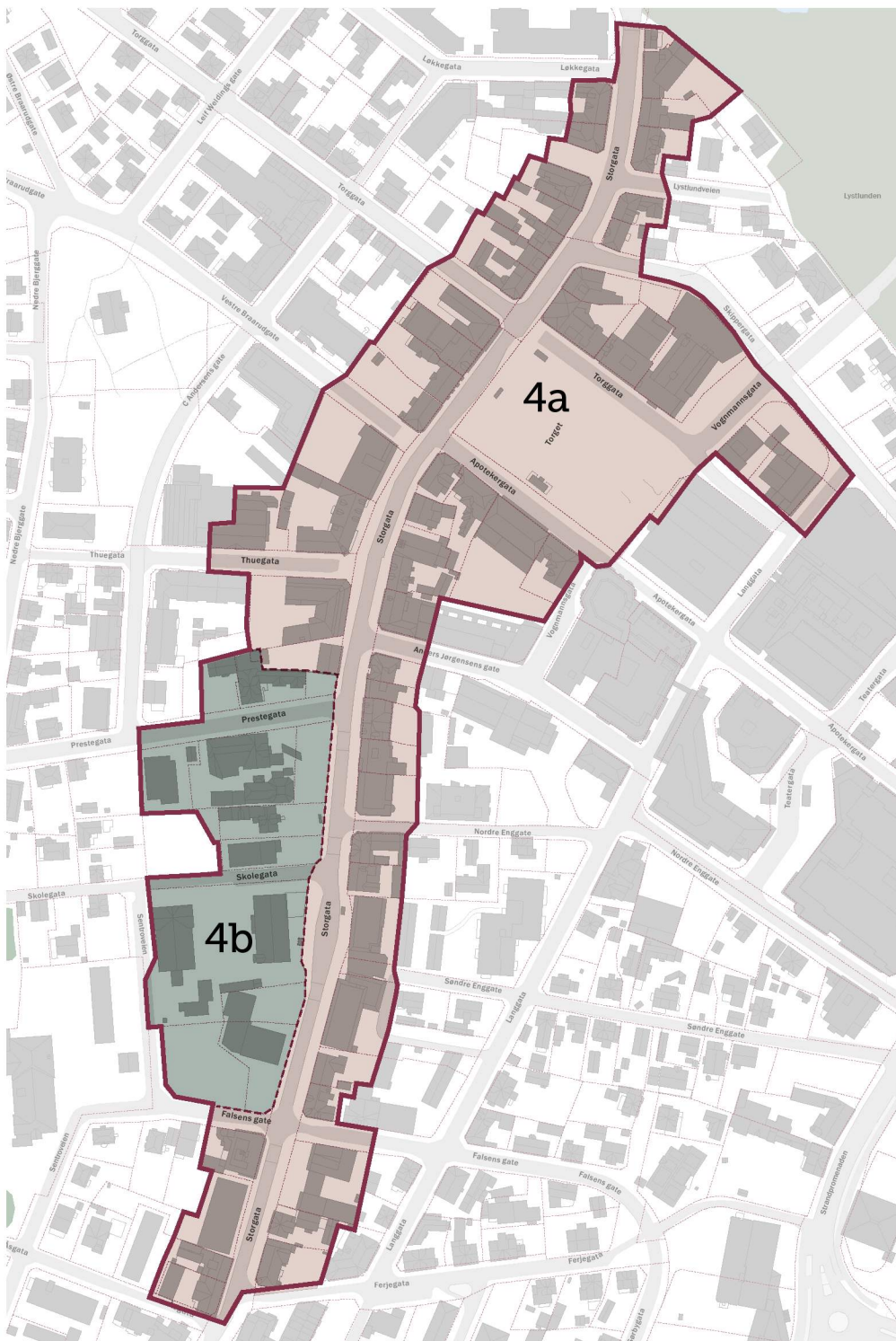

Lystlundveien

Skippergata

3.4 Storgata og Torget, delområde B4 (H570_d)

Dagens situasjon

B4 omfatter Storgata fra Lystlunden til Ferjegata/Åsgata. Hovedmønsteret er at tett sentrums-bebyggelse følger gaten eller omkranser Torget. Sentralt i området finner vi et unntak i den åpne bebyggelsen som ligger trukket tilbake fra gaten mellom Prestegata og Falsens gate på vestsiden av Storgata. I det langstrakte B4-området finner vi hus som representerer et tidsspenn fra midten av attenhundretallet til i dag. De illustrerer byens utvikling fra marinebasen ble etablert rundt 1820 og byen fikk status som ladested i 1858 og videre opp til vår tid. Mange av bygningene rommer handel og service og ulike forsamlingslokaler, typisk for et bysentrum. Boliger utgjør også et stort innslag, de er ofte lagt til de øvre etasjene. Enkelte bevarte uthus forteller at husdyrhold og verksteder har vært en del av livsgrunnlaget. Aktiviteten knyttet til handel og service er størst rundt Torget og i Storgata nærmest Torget. Lengre nord, mot Lystlunden, tar boliger i større grad over. Lengre sør, i Storgata sør for Prestegata, finnes flere serveringssteder og skolebygninger samt en bensinstasjon. Den søndre delen av B4 har større innslag av boliger og færre sentrumsfunksjoner. Bortsett fra et par serveringssteder er handels- og servicetilbudet mest rettet mot sjeldnere bruk og strøket er mer preget av gjennomkjøring.

Gateløp

Storgata skriver seg fra den gamle ferdselsåren som gikk fra det opprinnelige fergestedet og Horten gård sørover mot kirkestedet Borre. Gaten har derfor i utgangspunktet en myk linjeføring gjennom bylandskapet. Etter en brann i 1859 ble Torget og deler av Storgata regulert og rettet ut. Storgata har mange tverrgater. De fleste er korte lokale forbindelser med en rettlinjert karakter. Bare noen få er gjennomgående. Ferjegata var del av et overordnet kommunikasjonsnett som forbindelse til fergestedet som ble etablert i 1820-22.

Eksempel på knekket hjørne

Horten kino - funksjonalistisk teglarkitektur fra 1936

Bebyggelsesmønster og bygningstyper

Storgata og Torget (B4a)

Bebyggelsen er organisert lineært langs Storgata. Representative fasader og hovedinnganger er henvendt mot gaten mens grovere virksomheter og service-innganger ligger på baksiden. Særlig nord for Torget er dette mønsteret tydelig med hus som dekker hele fronten på ganske dype, smale tomter og mindre sidebygninger som rommer underordnede funksjoner. Her er det lagt vekt på henvendelse mot sidegatene med hovedinnganger i knekkede hjørner. Nord for Torget er Storgata preget av to etasjer høye bygårder i mur, med mønet parallelt med gaten. Husene har enkle former og fasader med et dempet stiluttrykk som varierer mellom empire, sveitserstil og jugend. Flere av husene er preget av moderniseringer i nyere tid.

Rundt Torget er bebyggelsen orientert mot dette store offentlige arealet med symmetriske fasader og midtstilte innganger. Ved Torget er det flere murgårder med byggehøyde på tre, fire og fem etasjer. Om ikke Torget har samme betydning som tidligere, oppleves det som et sentralt byrom med tidstypisk arkitektur fra ulike perioder. I øst ligger kjøpesenteret Torggården med en lavmælt glassfasade fra 2008 og på motsatt side ligger Torget 1 og 2 fra perioden 1850-75 med sveitserpreg og Torget 3 med en nyklassisistisk hovedfasade. Dette bildet suppleres av kinoen som har karakteristisk funksjonalistisk teglarkitektur fra 1936.

Storgata sør for Torget

Metodistkirken

Også i Storgata sør for Torget gjelder mønsteret med hus orientert langs gaten. Strekningen mellom Vestre Braarudgate og Prestegata er rik på arkitekturhistorie. Større forretnings- og leiegårder med arkitektur i nyklassisisme og markant funksjonalisme fra 1939 i Storgata 19, ligger vis å vis Metodistkirkens nyromanske gavlfasade fra 1875. Bildet domineres av tre etasjer høye murbygninger med langsiden mot gaten, men flere hus på østsiden er lavere, og det er også enkelte trehus her, der Storgata 25 har et tydelig sveitserpreg.

Storgata 19 og 21

Krysset Storgata - Falsens gate

Storgata mellom Falsens gate og Ferjegata

Lengre sør i Storgata, på strekningen fra Prestegata til Falsens gate, endrer situasjonen seg ved at den typiske gatebebyggelsen kun finnes langs østsiden av gaten. På denne siden danner husene en sammenhengende gatefront der byggehøyden varierer fra én til fire etasjer og både mur og tre er brukt som fasadematerialer. Her er noen innslag av sveitserstil, et funksjonalistisk hus og en nyklassisistisk bygård på hjørnet mot Falsens gate. Bebyggelsen er likevel mest preget av større kontorbygg i tegl og platekledning typisk for 1980-årene. Storgata 34-38 bryter til en viss grad mønsteret med den tydelige gatearkitekturen ved at Storgata 34 er trukket noe tilbake og at en overbygd parkering bryter Søndre Enggate..

Mellom Falsens gate og Ferjegata/Åsgata svekkes Storgata som offentlig rom av flateparkeringen ved den tilbaketrukne forretningen ved Falsens gate. Avvisende privatiserte balkongfasader på nye store leilighetsbygg på vestsiden av gaten bygger heller ikke opp om bymiljøet. Sør i kvartalene finner vi enkelte hus som forteller om en bykultur fra forrige århundreskifte med et sveitserhus og to murgårder lagt mot gaten. Hjørnehuset i tegl med historiserende detaljer bidrar til gaterommene både i Storgata og Ferjegata.

Storgata 29 ligger tilbaketrasket fra gaten.

Tidligere skolebygg i Storgata 37

Storgata Vest (B4b)

På vestsiden av Storgata, mellom Prestegata og Falsens gate, ligger flere større trehus tilbaketrasket med parkarealer og parkering mot gaten. Disse ligger midt på tomten henvendt mot en forhage. Trolig er forklaringen at her lå i utgangspunktet hovedhuset til Braarud Søndre og andre større boliger. Da den offentlige skolen ble etablert i området var det naturlig å avsette romslige utearealer også her. Sveitserstil er utgangspunktet for flere av disse trebygningene. .

De to skolebygningene i Storgata 37 utgjør sammen med Sentrum skole i område B5 et kulturhistorisk miljø av undervisningsanlegg. Nærmest Storgata ligger en stor trebygning i sveitserstil, oppført i 1879 i to og en halv etasje. Vendt mot samme skoleplass, med omtrent samme grunnflate, men litt større byggehøyde, ligger skoleutvidelsen fra 1895, en stor teglbygning med nygotisk

dekor. Sveitserhuset har vært frittliggende, men det er knyttet til gatenettet med en tidlig utvidelse i retning Skolegata. Teglbygningen har samme avstand fra Skolegata, og en tydelig gatefasade langs Sentroveien.

Bensinstasjonen med parkeringsplass ligger på tomten til det tidligere hovedhuset til Braarud Søndre. Historisk inngår dette arealet i en tilsvarende struktur som de frittliggende husene nord for Skolegata.

Fra Storgata / Torget Kilde: nb.no

Bakgrunn for bevaring

Område B4 oppleves som et sammensatt bygningsmiljø, men viktige strukturer er i behold, selv om de er fylt med bebyggelse fra ulike tider. Bybebyggelse ordnet etter den lange hovedgaten med sine korte sidegater er utgangspunktet for kulturmiljøet i B4. I sammenhengen hører også bybebyggelsen rundt Torget og de frittliggende enkeltbygningene som møter gaten med åpne hagearealer.

Storgata illustrerer byens raske vekst i annen halvdel av 1800-tallet og den påfølgende sammenhengende byutviklingen knyttet til denne lange hovedaksen. Lave eldre bygårder i nord og større nyere bygårder rundt Torget og i den sentrale delen av Storgata forteller om befolkningsvekst og fremveksten av et moderne bysamfunn. Dagens utesteder og eldre skolebygninger som ligger med noe avstand fra Storgata peker lengre tilbake i tid til da landeveien passerte sentrale gårder med store våningshus.

Kulturmiljøet har kunnskapsverdi fordi det viser hvordan Horten har vokst frem langs den gamle ferdelsåren mot sør og hvordan Torget ble knyttet til den viktige gaten. Bebyggelsen illustrerer 150 års bygningshistorie innenfor den samme strukturen. Torget og flere deler av gaterommet langs Storgata gir opplevelsesverdi i sine visuelle kvaliteter og i arkitekturen til mange enkeltbygninger fra ulike epoker.

Storgata sør for Torget Kilde: nb.no

3.5 Sentroveien, delområde B5 (H570e)

Dagens situasjon

Område B5 ligger vest for Storgata og strekker seg langs Sentrogata og deler av Falsens gate.

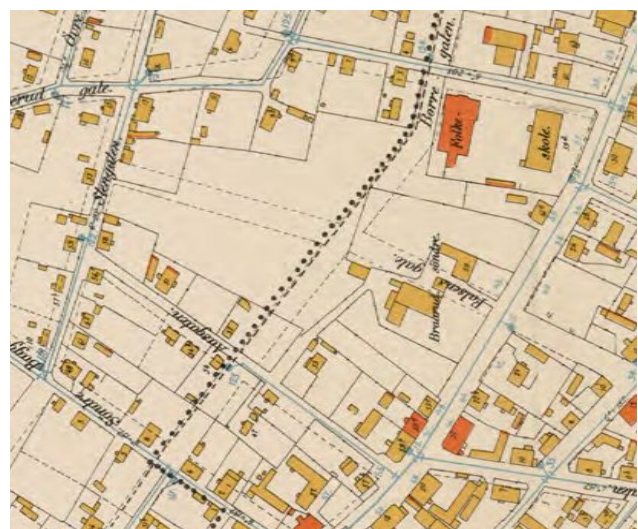
Området preges i stor grad av Sentrum skole, opprettet som folkeskole i 1923. En frittliggende fem etasjer høy murbygning som ligger høyt over Storgata og Falsens gate. Tidligere lå det en del småhus i kvartalet som omkranser skolen. Bygging av Horten svømmehall på 1970-tallet, og utvidelser av skolens utearealer, medførte at deler av denne bebyggelsen ble sanert. Langs Skolegata er et par bolighus fra slutten av 1800-tallet bevart. I 2012 ble skolen rehabilitert og det ble oppført et nybygg som knytter skole, idrettsbygg og svømmehall sammen. De åpne utearealene gjør at skolens frittliggende, monumentale preg er beholdt.

Like sør for skolen, i Falsens gate og Sentroveien, ligger mer villapreget bebyggelse trolig reist litt tidligere enn skolen. Mot Storgata og bensinstasjonen ligger et ubebyggt areal som skriver seg fra at hovedhuset til Braarud Søndre lå her omgitt av en større hage.

Gatenett

Skolegata ble etablert i perioden 1815-58, og er på kart fra 1886 og 1913 markert som henholdsvis Baggerudgaden og Nordre Baggerud gate. Gaten ligger dels i forlengelsen av Nedre Bjerggate, som var en utfartsvei vestover fra Nordre Braarud, og som har en mindre stram linjeføring enn flere andre gater i området. Tverrforbindelsene fra denne, som Åsgata og deler av Skolegata, kan ha oppstått som tråkk fra Nedre Bjerggate ned mot Storgata.

Sentroveien er på kartene fra 1886 og 1913 markert som Borregaten, og vist som en lang parallellgate til Storgata. Veien fikk imidlertid navnet C. Andersensgate, og ble aldri realisert mellom

Utsnitt av NS Krums kart fra 1913

Prestegata og Skolegata. Den sørlige delen av C. Andersensgate, som strekker seg fra Skolegata til Grønligata ble senere omdøpt til Sentroveien. Både Sentroveien og Falsens gate ble anlagt i perioden 1908-45.

Bebyggelsesmønster og bygningstyper

Lokaliseringen av den store skolen i 1923 har trolig tatt utgangspunkt i at det allerede var oppført skolebygninger i området og at det fantes ubebygde arealer ved Braarud Søndre. Sentrum skole har et monumentalt preg, der særlig den delen som vender mot Storgata, fremstår som et tydelig landemerke. Virkningen i bybildet understrekes av en sluttet bygningskropp med høyt valmtak i en forenklet nybarokk utforming som var mye brukt til skoler. Svømmehallen fra 1970-tallet og tilbygget fra 2012 ligger i bakkant og underordner seg murbygget som snart er hundre år gammelt.

Langs Skolegata ligger to bolighus i tre, oppført i sveitserstil på slutten av 1800-tallet. De avviker litt fra det typiske mønsteret til hagebyen der boligene har langfasade og inngang vendt mot gaten. Dette kan skyldes at det endelige gatemønsteret først ble fastlagt etter at husene var bygd.

I Falsens gate ligger tre murhus med nesten lik utforming, men med variasjoner i detaljene. De ligger litt tilbaketrukket slik at hagene markerer overgangen mot gaten. Husene er beskjedne i størrelse, men har markant utforming som en slags byvillaer med mansardtak og jugendpreg i vinduer og detaljer. Trolig er de bygd i perioden 1915-20.

Villaer med jugendpreg i vinduer og detaljer

Sentroveien

Sentrum skole sett fra Sentroveien, usikker datering, før 1950
(Foto: nb.no / Mittet & Co. AS)

Bakgrunn for bevaring

Hovedinnslaget i området er Sentrum skole. Skolens betydning i samfunnet er her uttrykt med et stort og synlig bygningsanlegg utformet nettopp for å ligge eksponert i bylandskapet. Slik oppleves skolen også i dag, selv om den er utvidet med flere byggetrinn i nyere tid. I området inngår også noen eldre eneboliger som er naboer til skolen.

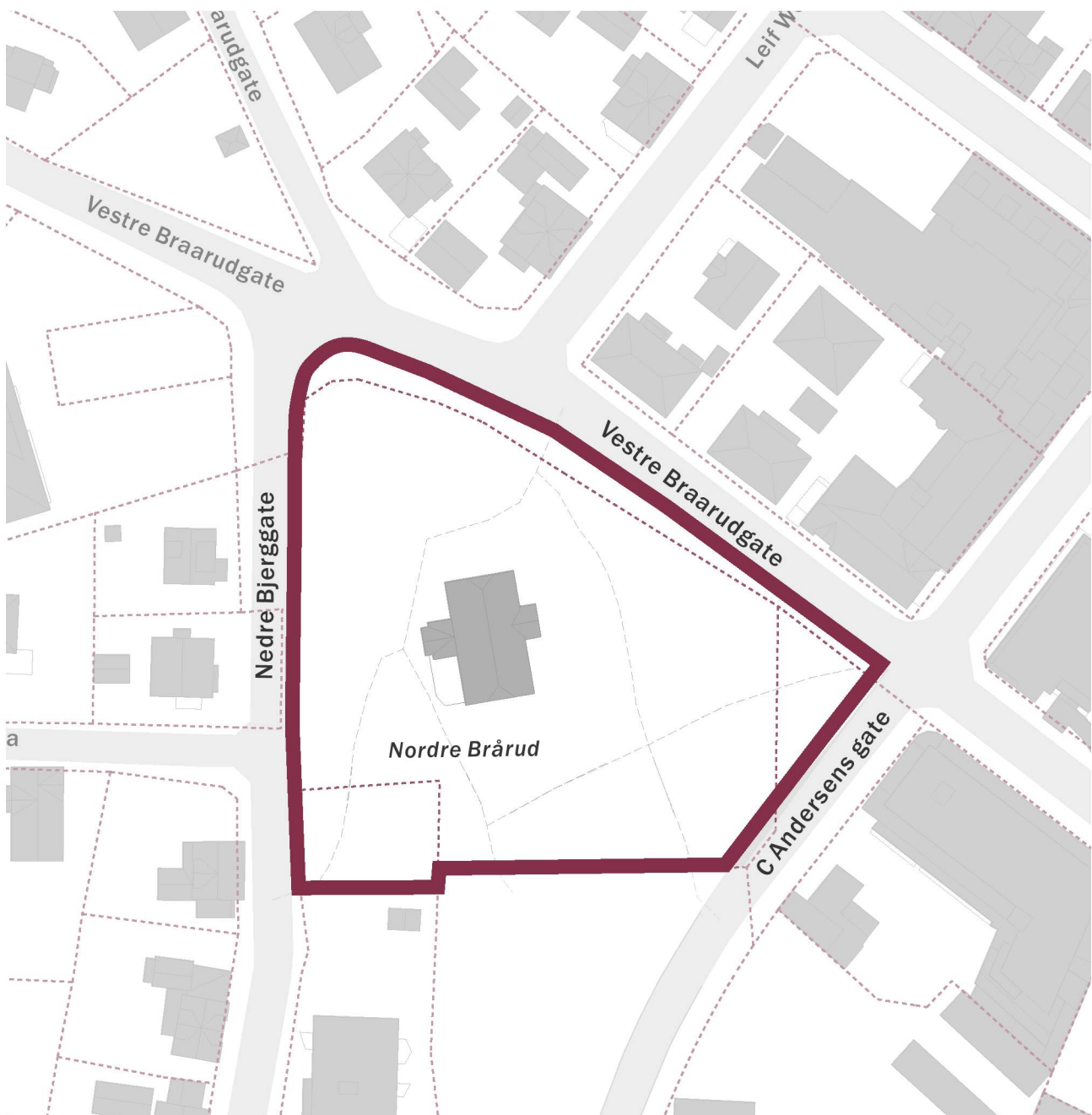
Sammen med skolebygningene i B4 (Storgata) forteller Sentrum skole om byvekst og en samfunnsutvikling der skolen fikk en stadig større plass. Skolegata har ikke lengre hagebyens særpreg, men to eldre bolighus forteller at også i dette området har det vært boligstrøk med sveitserhus anlagt etter hagebyens mønster.

Kunnskapsverdien ligger først og fremst i at skoleanleggene i B5 og B4 dokumenterer hvilken vekt som ble lagt på det allmenne skolevesenet i første halvdel av 1900-tallet, og hvordan dette manifesterte seg i sentrum av mange norske byer. Det ligger til rette for å videreutvikle et attraktivt visuelt interessant skoleområde med institusjonsbygg i parkmessige omgivelser. Bolighusene i Skolegata forteller om tidligere mønster for boligbygging i området. Husgruppen i Falsens gate har opplevelsesverdi i estetiske kvaliteter.

Sentrum skole sett fra Sentroveien, usikker datering, før 1950 (Foto: nb.no / Mittet & Co. AS)

3.6 Nordre Braarud, delområde B6 (H570_f)

Dagens situasjon

Det gamle hovedhuset ligger som et visuelt holdepunkt i den vestre delen av Horten sentrum. En stor trebygning med en markant frontfasade ligger høyt og synlig i en parklignende hage. Bygningen er eid av kommunen og brukes til dagaktiviteter for unge med problemer knyttet til rus og psykisk helse.

Gatenett

Nordre Braarud ligger ved Vestre Braarudgate og Nedre Bjerggate. Den første er en gammel ferdselsåre, fra før 1815, som fører til Apenes og videre nordover. Nedre Bjerggate er tidfestet til første halvdel av 1800-tallet. Sammen med Skolegata har den vært en ferdselsåre mot vest. Etter at Horten ble valgt til hovedstasjon for marinen, ble Nordre Braaruds jordeiendom solgt eller bortfestet til hustomter. Det tilstøtende gatenettet er preget av rutenettplaner fra denne utbyggingen i annen halvdel av 1800-tallet

Bygning

Nordre Braarud gård er nevnt i middelalderkilder og har vært en viktig gård i området. Hovedbygningen ble brukt som poststasjon fra 1801 til 1861, og fungerte også som skysstasjon en kort tid på 1800-tallet. Nordre Braarud gård har en monumental plass i bybildet i Horten. Dagens hovedbygning er det eneste som står igjen etter gården. Bygningen skal være oppført på slutten av 1700-tallet. Stilmessig tilhører den empiren/ klassisismen.

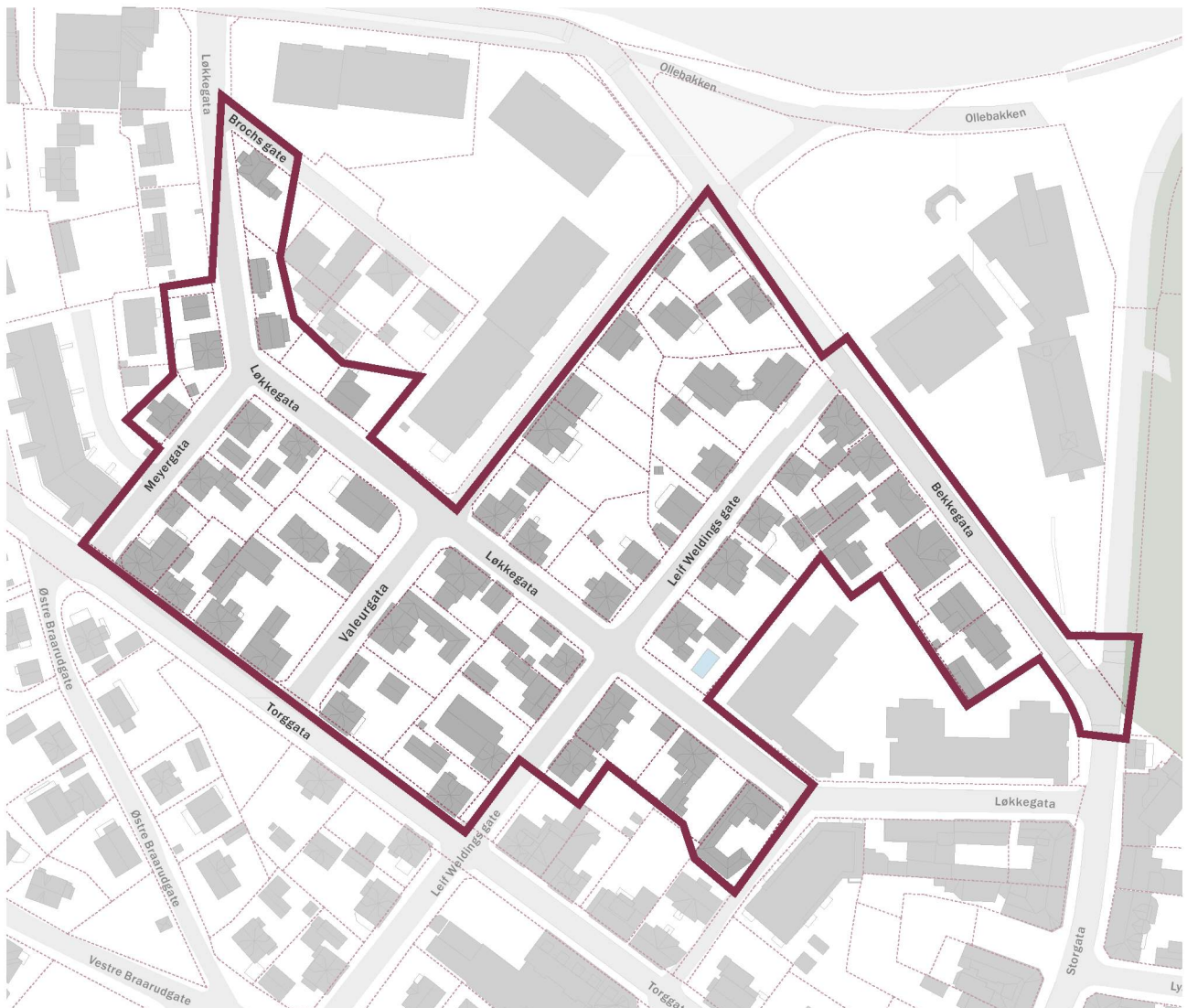
Bakgrunn for bevaring

Den store trebygningen i en åpen hage skiller seg ut i området som er en overgang fra sentrumsstrøk til typiske boligkater. Med sin tilknytning til Vestre Braarudgate og Nedre Bjerggate blir anlegget et viktig holdepunkt i denne delen av byen.

Bygningen bidrar til å fortelle Hortens historie fra tiden som et jordbrukssamfunn, da Braarud Nordre var en av de større gårdene i området.

Anlegget har kunnskapsverdi ved å fortelle noe om stedets historie fra før bydannelsen. I tillegg kommer opplevelsesverdien i hovedbygningens arkitektur og det romslige parkanlegget.

3.7 Hagebyen vest for Storgata, delområde B7 (H570g)

Løkkegata

Bekkegata

Dagens situasjon

Område B7 er et sentrumsnært småhusstrøk der det fortsatt står noen uthus som kan ha rommet verksteder, husdyrhold og sekundærboliger. Bekkegata inngår i området, men skiller seg fra resten av området i kvartalet nærmest Storgata. Vis å vis den tidligere videregående skolen, er Bekkegata kantet av større mer bymessige bolighus i to og en halv etasje og uten hage. Husene er i tre med flere boenheter i hvert hus. Sammen med den østre delen av Bekkegata er det to store murhus som stikker seg ut der de ligger inne i et kvartal av småhus. Valeurgata 7 og 9 har inneholdt både verksted og leiligheter. Bortsett fra disse unntakene er område B7 preget av frittliggende trehus i halvannen etasje på ganske små tomter. Det meste av bebyggelsen bærer preg av å være fra annen halvdel av 1800-tallet. Som nærmeste naboer til kulturmiljøet i vest, er det i Løkkegata og C. Andersens gate nyere fire etasjer høye leilighetsbygg med tegl- og pussarkitektur og balkonger som et viktig fasademotiv.

Gatenett

Utgangspunktet for gatene i området er de gamle ferdselsårene Ollebakken og Vestre Braarudgate. Ollebakken var forbindelse fra det tidlige fergestedet på Møringas østside. Bekkegata og Østre Braarudgate er ikke like gamle, men de er anlagt i første halvdel av 1800-tallet og hører til de eldre forbindelseslinjene i byen. Bekkegata har knyttet Ollebakken til havneområdet i øst. En rutenettplan fra annen halvdel av 1800-tallet la Torggata og Løkkegata parallelt med Vestre Braarudgate, med noen tilpasninger i øst mot Storgata og i vest mot Østre Braarudgate. Leif Weldings gate og Valeurgata er tverrgater som fyller ut rutenettet. C. Andersens gate og Meyergata er kortere tverrgater fra samme rutenettplan. De ender i litt større irregulære kvartaler i utkanten av område B7.

Leif Weldings gate

Bebyggelsesmønster og bygningstyper

Bebyggelsen i området er tydelig lineært organisert etter gateløpene. De store husene i Bekkegata ligger helt ut mot fortauet med små passasjer mellom husene. Disse fører til bakgårder med et tett og selvgrodd bygningsmiljø. Denne bebyggelsen utgjør en tydelig vegg mot det åpne skoleanlegget med Lystlunden og kirkegården i bakgrunnen. Forsamlingshuset i Bekkegata 5 er et eldre bedehus som er utvidet mot gaten med en murfløy og slik bygger opp under det gjennomgående fasadelivet.

I resten av område B7, der småhus dominerer, ligger også husene ut mot fortauet. De er vesentlig mindre og ligger med større avstand. Uthus og er stort sett organisert mot eiendomsgrenser. Fordi husene har samme fasadeliv, oppleves småhusgatene, og spesielt Løkkegata, Leif Weldings gate og Valeurgata som klart avgrensede gaterom med en åpen karakter.

Både de store husene i Bekkegata og de mindre husene ellers i området har saltak, de aller fleste med mønet parallelt med gaten. Området ble bygd ut mellom 1859 og 1907. Nesten alle husene er fra denne perioden og bærer derfor preg av sveitserstil både i form og dekor. Til tross for en del ombygging og fornyelse, er bygningene også i dag preget av symmetrisk fasadeskjema med midtstilte arker. I utgangspunktet er det sannsynlig at de har hatt stående falset panel med høvlede bord, grunnmur

Bekkegata 13 a og 13 b

i upusset naturstein, fire rams «flaggvinduer» og tak tekket med teglpanner.

Tre eldre hus bryter med det gjennomgående mønsteret. Inne kvartalet mellom Meyergata og Valeurgata ligger et større leilighetsbygg i mur oppført i to og en halv etasje på slutten av 1800-tallet og et større verkstedbygg som er litt nyere. Mot verkstedfløyen er et tilnærmet halvt sveitserhus oppført som et tilbygg. Begge murhusene er større enn tilsvarende bygninger fra samme periode og bolighusene er blant de få som ikke ligger mot gaten.

Bekkegata 1 er også et unntak ved at det er eldre enn nabohusene og skiller seg ut med beskjeden størrelse og større avstand fra gaten. Det er et trehus i halvannen etasje fra første halvdel av 1800-tallet, med en enkel empirepreget fasade.

Det tofløyede boliganlegget nederst i Leif Weldingsgate, Bekkegata 13a og 13b, er fra slutten av 1900-tallet og trolig ment som en form for tilpasningsarkitektur med sine to etasjer, saltak og tre som byggemateriale. Likevel forholder dette leilighetsbygget seg til gaten på en helt annen måte enn den historiske bebyggelsen. Inngangene er lagt til baksiden slik som på de gamle husene, men adkomstplassen har en så bred åpning mot gaten at det blir som et hull i gaterommets vegger. At hage og vegetasjon er trukket lenger ut i gaten bidrar til å bryte med mønsteret ellers i strøket.

Meyergata

Eksempel på uthus i Bekkegata

Bakgrunn for bevaring

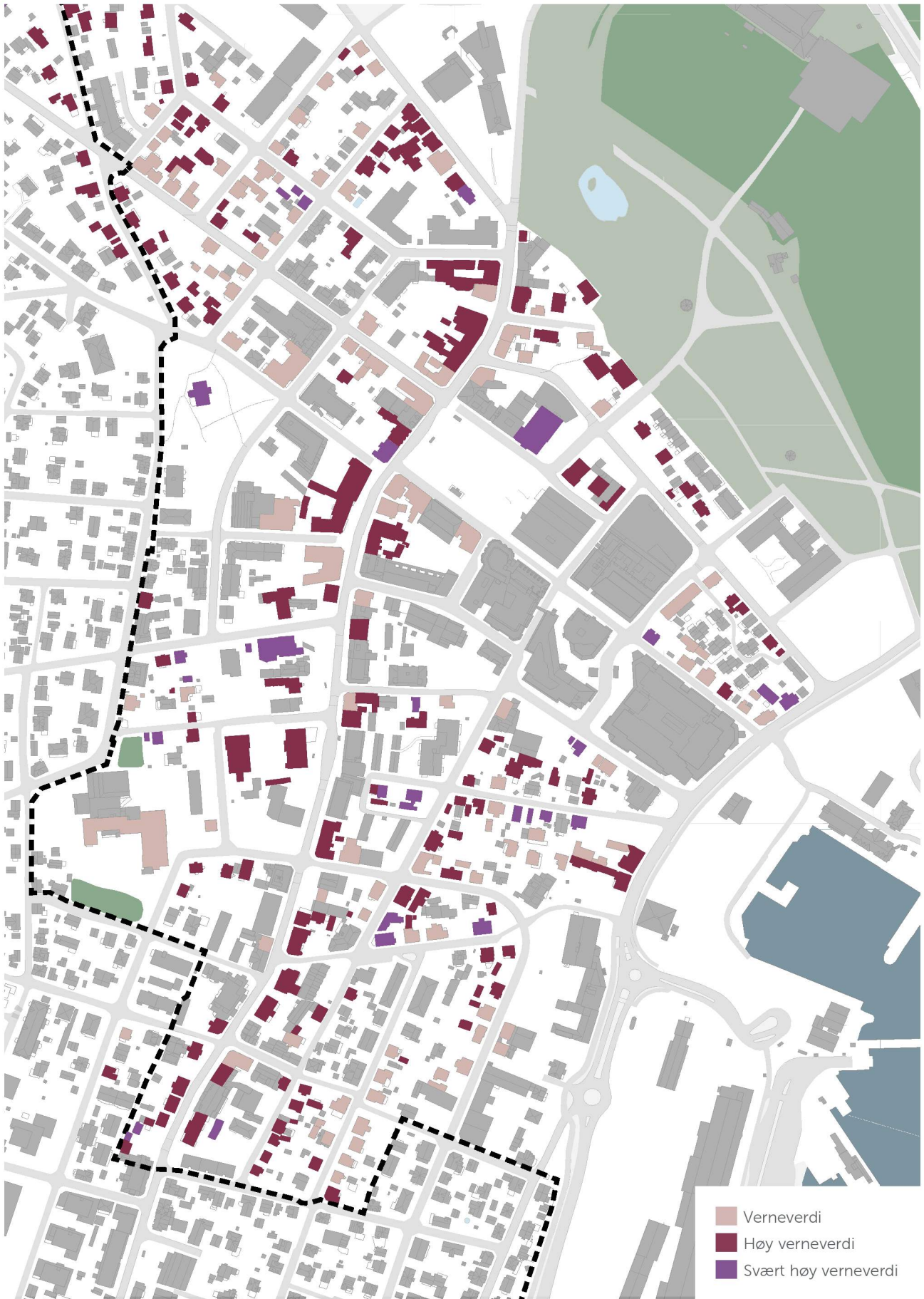
Bortsett fra Bekkegata og kvartalet mellom Valeurgata og Meyergata er det stort sett samme bebyggelsesstruktur i området. Likevel utgjør det ikke samlet sett et helhetlig område, men det inneholder flere mindre kulturmiljøer særpreget av bygater med småhus i hage. Her er den historiske bebyggelses-strukturen bevart med frittliggende middels store bolighus organisert langs rette gateløp. Disse husene har ganske lik størrelse og ligger på linje slik at de rammer inn gaterommene. Bebyggelses-strukturen i Bekkegata er tilsvarende godt bevart med større byhus kun skilt av smale smug. Bygningene her har mer opprinnelig fasadeutforming. De større bakgårdshusene i Valeurgata er interessante historiske eksempler på hvordan potensialet i et kvartal kunne utnyttes..

Marinebasen og verftet er en viktig del av Hortens historie og byveksten som fulgte, særlig i annen halvdel av 1800-tallet. Folketellingen fra 1900 tyder på at det i strøket nært basen bodde mange verftsarbeidere, ansatte i marinen, håndverkere og fiskere. Dette området er kommet til ved individuell utbygging. Slik skiller det seg fra Keisemark som var en samordnet utbygging av arbeiderboliger. Gatene er resultatet av offentlig regulering og innpassing av et rettvinklet gatenett mot de eldre ferdselsårene Bekkegata og Vestre Braarudgate.

Dette kulturmiljøet har kunnskapsverdi ved at det forteller om byutviklingen i byens første vekstperiode i områdene nært Karljohansvern. Gater med småhusbebyggelse og husrekken i Bekkegata inneholder opplevelsesverdier i byrom og arkitektur.

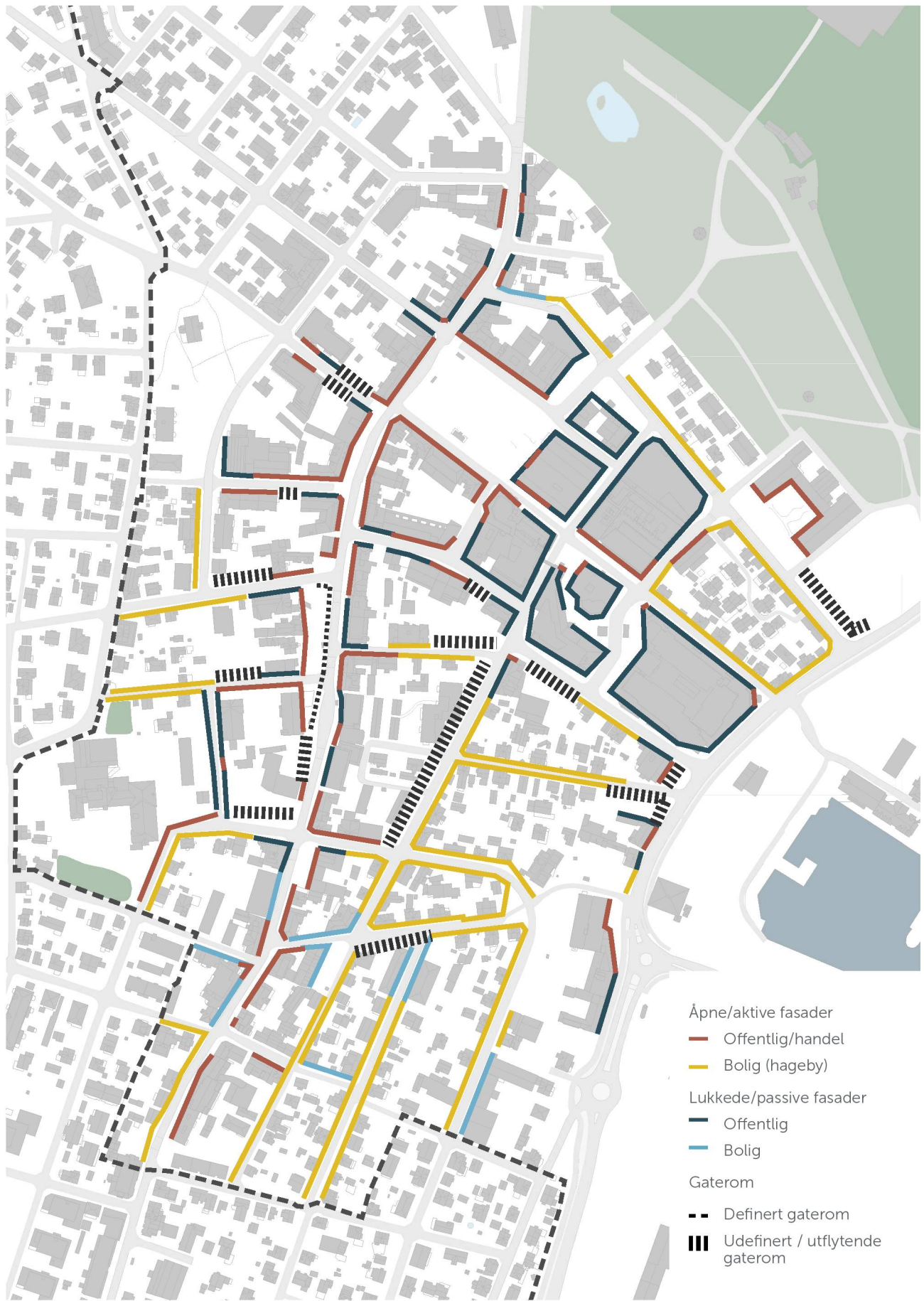
Vedlegg 1:

Temakart verneverdi

Innholdet er basert på temakart 7 i KDP sentrum 2015 (utarbeidet av Sivilarkitekt Synnøve Tomter)

Vedlegg 2:

Temakart fasader og gaterom

Inneholdet er basert på registreringskart 17 i KDP sentrum 2015 (utarbeidet av Asplan Viak)